

Norma, kas vienīgi likumā paredzētajos gadījumos ļauj tiesai grozīt administratīvo aktu un noteikt konkrētu tā saturu, atbilst Satversmei

2017. gada 22. decembrī Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2017-08-01 „Par Administratīvā procesa likuma 253. panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”.

Apstrīdētā norma

Administratīvā procesa likuma 253. panta trešā daļa nosaka: „Likumā paredzētajos gadījumos tiesa var grozīt administratīvo aktu un noteikt konkrētu tā saturu.”

Augstāka juridiska spēka norma

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmais teikums: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.”

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc diviem Administratīvās apgabaltiesas (turpmāk – Pieteikumu iesniedzēja) pieteikumiem. Pieteikumu iesniedzējas izskatīšanā ir divas administratīvās lietas par Konkurences padomes lēmumu atcelšanu vai grozīšanu. Pieteikumā norādīts, ka atbilstoši apstrīdētajai normai tiesa var grozīt un noteikt konkrētu administratīvā akta saturu iestādes vietā tikai tad, ja tiesību normās šāda kompetence tai ir paredzēta. Tomēr ne Konkurences likums, ne citas konkurences tiesību nomas tieši neparedzot administratīvās tiesas tiesības grozīt Konkurences padomes pieņemtos lēmumus. Pieteikumu iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma ierobežo administratīvās tiesas kompetenci un liedz nodrošināt personas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par apstrīdētās normas izvērtējuma robežām

Visupirms Satversmes tiesa atzina, ka izskatāmajā lietā nepieciešams precizēt, ciktāl tā izvērtēs apstrīdēto normu. Tiesa ņēma vērā vairākus apsvērumus, citstarp to, ka: 1) lieta

ierosināta pēc tiesas pieteikumiem un Pieteikumu iesniedzējas izskatīšanā ir lietas par Konkurences padomes lēmumu atcelšanu vai grozīšanu; 2) Satversmes tiesai jānodrošina lietas vispusīga un objektīva izskatīšana, kā arī procesuālā ekonomija un tādas tiesību sistēmas pastāvēšana, kurā pēc iespējas pilnīgāk un aptverošāk tiek novērsts Satversmei neatbilstošs regulējums; 3) apstrīdētās normas tiesiskās sekas neatšķiras atkarībā no tā, kuras iestādes izdots administratīvais akts ir pārsūdzēts; 4) ir apturēta tiesvedība arī vairākās citās administratīvajās lietās, kurās ir piemērojama apstrīdētā norma. [10., 11.]

Līdz ar to Satversmes tiesa nolēma izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam neatkarīgi no tā, par kuras iestādes izdotu nelabvēlīgu administratīvo aktu tiek taisīts spriedums administratīvajā lietā. [11.]

Par Satversmes 92. panta pirmā teikuma tvērumu

Satversmes tiesa norādīja: lai tiesu varas institūciju atzītu par „taisnīgu tiesu” Satversmes 92. panta pirmā teikuma izpratnē, tai jābūt neatkarīgai, objektīvai un kompetentai. Turklāt kompetence nozīmē ne vien profesionālo prasmi, bet arī piekritību un tiesības izvērtēt un izlemt noteiktus jautājumus. [12.2.]

Lai administratīvajā tiesā, īstenojot kontroli pār izpildvaras lēmumiem, varētu nodrošināt personas tiesības uz taisnīgu tiesu, tai jābūt tiesībām izvērtēt visus lietā būtiskos apstākļus un pārbaudīt pārsūdzēto lēmumu gan no faktu, gan tiesību viedokļa. Personas tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšana prasa tiesību normām neatbilstoša izpildvaras lēmuma atcelšanu vai noteiktu valsts pārvaldes rīcību. Tādējādi administratīvajā procesā jāīsteno visaptveroša tiesas kontrole pār izpildvaras lēmumiem un šīs kontroles rezultātā jānovērš tiesību normām neatbilstoša administratīvajā akta sekas attiecībā uz personu. [12.3.]

Par apstrīdētās normas satversmības izvērtēšanu

Vērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, Satversmes tiesa noskaidroja, vai: 1) administratīvajā procesā tiek īstenota visaptveroša tiesas kontrole pār izpildvaras lēmumiem; 2) šīs kontroles rezultātā tiesa novērš tiesību normām neatbilstoša administratīvajā akta sekas attiecībā uz personu. [13.]

Par apstrīdētās normas vietu tiesību sistēmā

Satversmes tiesa ņēma vērā apstrīdētās normas vietu tiesību sistēmā un tās saikni ar citām normām. [13.1.]

Satversmes tiesa atzina, ka administratīvajam procesam vienlaikus jānodrošina gan personas aizsardzība pret izpildvaras prettiesisku rīcību, gan jāīsteno varas dalīšanas princips attiecībās starp izpildvaru un tiesu varu. Administratīvā procesa tiesā regulējums ir veidots, lai nodrošinātu minēto uzdevumu izpildi. Arī apstrīdētā norma ir daļa no sistēmas, kas noteic administratīvās tiesas kompetenci izpildvaras darbību kontrolēšanā. Atbilstoši varas dalīšanas principam administratīvās lietas ierosināšana un administratīvā akta izdošana ir iestādes kompetencē. Savukārt tiesas kompetencē ir lemšana par administratīvā akta tiesiskumu. [13.1., 13.2.]

Tādējādi tiesiskais regulējums, kas nosaka administratīvās tiesas kompetenci, ir varas dalīšanas principa konkretizācija attiecībās starp izpildvaru un tiesu varu. [13.2.]

Par administratīvās tiesas īstenotās kontroles apjomu

Administratīvās tiesas kontrole aptver gan izpildvaras rīcības formālo tiesiskumu, gan arī saturisko lietderību. Administratīvajai tiesai ir tiesības noskaidrot un izvērtēt gan lietas faktiskos apstākļus, gan juridiskos apsvērumus. [14.1.] Satversmes tiesa secināja, ka administratīvā tiesa, īstenojot savu kompetenci, noskaidro un izvērtē visus lietā būtiskos apstākļus, kā arī pārbauda pārsūdzēto administratīvo aktu gan no faktu, gan tiesību viedokļa. [14.2.]

Līdz ar to administratīvajā procesā tiek īstenota visaptveroša tiesas kontrole pār izpildvaras lēmumiem. [14.2.]

Par to, vai administratīvā tiesa novērš tiesību normām neatbilstoša administratīvā akta sekas attiecībā uz personu

Apstrīdētās normas izpratnē administratīvā akta grozīšana jeb jaunu, citādu tiesisko seku noteikšana iespējama tādā veidā, ka tiesa izdara lietderības apsvērumus iestādes vietā, proti, veic izpildvarai raksturīgo uzdevumu. [15.2.]

Satversmes tiesa norādīja, ka tiesas spriedums par administratīvā akta grozīšanu neizbeidz administratīvā akta darbību, bet groza šā akta tiesiskās sekas. Savukārt spriedums par administratīvā akta atcelšanu izbeidz administratīvā akta vai kādas tā daļas darbību. [15.4.]

Ja tiesa, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 253. panta pirmo teikumu, personai nelabvēlīgu administratīvo aktu atceļ pilnībā vai daļā vai atzīst to par spēkā neesošu, ir novērstas ar šo aktu personai radītās sekas. Administratīvajā lietā šādi tiek panākts efektīvs galīgais noregulējums. Attiecīgi nav pamata uzskatīt, ka nelabvēlīga administratīvā akta radīto seku novēršanai nepieciešams piemērot tieši apstrīdēto normu. [15.4.]

Administratīvā procesa būtībai atbilstošāks ir regulējums, saskaņā ar kuru tiesa atceļ vai atzīst par spēkā neesošu administratīvo aktu, nevis pati iestādes vietā izdod citu personai nelabvēlīgu aktu. Arī tiesības uz taisnīgu tiesu neprasa, lai tiesa, pārbaudot personai nelabvēlīga administratīvā akta tiesiskumu, vienmēr pati izdarītu lietderības apsvērumus un uz to pamata noteiktu jaunu administratīvā akta saturu. [15.4.]

Līdz ar to Satversmes tiesa nosprieda atzīt apstrīdēto normu par atbilstošu Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā publicēšanas dienā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:

http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2017/03/2017-08-01_Spriedums.pdf

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Ketija Strazda

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze
Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv
67830737, 26200580